

27.11.2017

EOAK/4991/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

VANKILAN JOHTAJAN PUHEILLE PÄÄSY

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Turun vankilan johtajan menettelyä jättää vastaamatta 29.5.2017 lähettämäänsä viestiin. Kirjeessä kantelija kertoi pyytäneensä johtajaa tulemaan keskustelemaan kanssaan, mutta johtaja ei ollut tullut. Kantelija katsoi, että Turun vankilassa oli tehty lähiaikoina useita sellaisia päätöksiä, jotka olivat huonontaneet vankien olosuhteita. Viestissään kantelija kertoi tuoneensa esille, että johtajankin tulisi seisoa päätöstensä takana ja kyetä perustelemaan päätöksensä.

Kantelijan heinäkuun 2017 alussa lähettämään asiointilomakkeeseen, jossa tiedusteltiin kantelijan kertoman mukaan, mihin toimenpiteisiin Turun vankila aikoo ryhtyä vuoden alussa suljettujen sellien suihkujen suhteen, johtaja ei kirjeen mukaan vastannut lainkaan. Kantelijan mielestä asiallisiin tiedusteluihin vastamatta jättäminen ei ole perustuslain 21 §:n mukaista ja on menettelynä hyvän hallinnon periaatteiden vastaista. Kantelijan mukaan vankien luottamusta viranomaisiin ei edistä se, että heitä koskevia päätöksiä tekevät henkilöt eivät ole valmiita päätöksiään perustelemaan sekä keskustelemaan toimintansa asianmukaisuudesta.

Kantelijan näkemyksen mukaan olisi helpompaa ja järkevämpää, jos johtaja voisi henkilökohtaisesti tulla vastaamaan hänen kritiikkiinsä, kuin että sen sijaan joutuu joka tapauksessa jossain määrin perustelemaan oikeusasiamiehelle tehtyyn kanteluun päätöksiensä perusteita.

2 SELVITYS

2.1 Selvityspyyntö

Kantelussa kerrotun tutkimiseksi lähetettiin seuraavan sisältöinen selvitys- ja lausuntopyyntö Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.

[Kantelija] arvostelee Turun vankilan johtajaa [nimi poistettu] hyvän hallinnon vastaisista menettelytavoista. Kantelija yksilöi kaksi ajankohtaa 29.5. ja 10.7.2017, jolloin hän oli lähettänyt asiointilomakkeen johtajalle pyytäen ensimmäisessä yhteydenotossaan johtajaa keskustelemaan kanssaan. Kantelijan mukaan johtaja ei tullut häntä tapaamaan eikä muutoinkaan reagoinut yhteydenottoihin. Kantelija pyysi oikeusasiamieheltä kannanottoa siihen, tulisiko vankilan johtajan, saatuaan asiallisen pyynnön, tultava tapaamaan vankia. Laillisuusvalvoja on kannanotoissaan katsonut, että vangin asialliseen yhteydenottoon tulee aina vastata. Vankiloissa asiointilomakkeiden välityksellä tapahtuva yhteydenpito on korostunut ja laillisuusvalvoja on ratkaisuihinsa todennut, että myös suullisesti annettu vastaus kirjalliseen yhteydenottoon on riittävä, varsinkin tilanteissa, joissa viestin lähettänyt vanki ei erityisesti pyydä kirjallista vastausta. Edellä todettua suullisesta vastaamisesta ei kuitenkaan voida soveltaa omaisuuden hallussapitoon liittyviin vankien tiedusteluihin.

Turun vankilan vangeilta tulleissa kanteluissa arvostellaan aika ajoin asiointilomakkeilla tehtyihin tiedusteluihin vastaamatta jättämistä erityisesti vastaanotto-osaston osalta. Vankilalle laillisuusvalvojan taholta tehtyjen selvityspyyntöjen yksilöimisen kannalta on ongelmallista, että varsin usein ajankohdat

asiointilomakkeiden lähettämiseksi puuttuvat kokonaan tai ovat liian epämääräisiä enemmälti tutkittaviksi.

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujan päätöksen mukaisesti pyydän, että toimitatte Turun vankilan johtajalta kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen ja annatte lausuntonne asiassa. Selvityksessä ja lausunnossa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti kantelijan kirjeessään esittämään vankilan johtajan henkilökohtaisesti tapaamisesta ja tiedusteluihin vastaamatta jättämisestä.

Aluekeskus lähetti lausuntonsa ohella Turun vankilan selvityksen, jonka antoi johtaja [nimi poistettu].

2.2 Turun vankilan johtajan selvitys

”Turun vankilassa käytössä olevassa asiointilomakkeessa todetaan, että ’Vankilan johtajalle lomake on syytä osoittaa vain erityistapauksissa. Esimerkiksi haltuunanto-, perhetapaamis-, poistumislupa- ja sijoitteluasioita koskeviin kysymyksiin vastaavat niitä hoitavat virkamiehet, ei johtaja’.

Asian taustalla on se, että lähes poikkeuksetta vankien asiointilomakkeissa oleviin kysymyksiin ja tiedusteluihin oikea virkamies vastaamaan ja asiaa selvittämään on joku muu kuin vankilanjohtaja, mutta vankilakulttuurissa on edelleen tavanomaista osoittaa kyselyt suoraan johtajalle. Tämä ei ole millään tavalla tarkoituksenmukaista ja ainoastaan hidastaa asian selvittämistä.

Samassa ohjeessa todetaan, että asiakohdassa on selkeästi mainittava, mistä asiassa on kysymys. Mikäli näin ei ole tehty, asiointilomake palautetaan vangille tarkentavia tietoja varten tai pyydetään tarkennusta suullisesti.

Omalta osaltani vastaan kirjallisesti vangille asiointilomakkeessa esitettyyn kysymykseen, mikäli kyseessä on selkeästi vastattavissa oleva ja toimivaltaani kuuluva asia. Muissa tilanteissa ohjaan lomakkeen eteenpäin sille virkamiehelle, jolle katson asian kuuluvan. Yleisimmin suoraan minulle tulevat asiointilomakkeet ovat sellaisia, joiden sisällön perusteella siirrän ne kyseisen vangin rikosseuraamusesimiehen hoidettavaksi. Asian luonteesta riippuen rikosseuraamusesimiehet vastaavat tiedusteluihin joko keskustelemalla vangin kanssa tai kirjallisella vastauksella. Kaikkiin lomakkeisiin reagoin siis jollain tavalla.

Mikäli vastaan vangille suoraan, otan aina kopion itselleni vastauksesta. [Kantelijan] osalta olen kesän aikana vastannut ainoastaan yhteen tiedusteluun 3.7.2017 (samana päivänä, kun tiedustelu on lähetetty). Kopio tästä vastauksesta ohessa. Kahdesta muusta [kantelijan] mainitsemasta asiointilomakkeesta minulla ei ole tietoa tai muistikuvaa. Jos [kantelijan] mainitsemassa 29.5 päivättyssä lomakkeessa on pyydetty asiaa tarkemmin selvittämättä ’keskustelemaan’ hänen kanssaan, olen todennäköisesti siirtänyt asian kyseisen osaston rikosseuraamusesimiehen hoidettavaksi. Sama voi koskea 10.7 päivättyä lomaketta, jos sen sisällöstä päätellen perusteella vastaaminen on ollut hoidettavissa rikosseuraamusesimiehen toimesta.

Keskustelin vielä [kantelijan] osaston esimiehen, rikosseuraamusesimies [nimi poistettu] kanssa. Hän muistaa vastanneensa kesän 2017 aikana [kantelijan] erilaisiin tiedusteluihin sekä suullisesti että asiointilomakkeissa kirjallisesti. Hän myös muistaa vastanneensa [kantelijalle] hänelle ohjaamiini [kantelijan] tiedusteluihin, mutta ikävä kyllä ei ole vastauksistaan ottanut kopioita eikä tarkkaan enää muistanut kaikkien kysymysten ja vastausten aihetta.”

2.3 Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto

Aluekeskuksen lausunnossa todettiin seuraava:

”[Kantelija] arvostelee Turun vankilan johtajaa hyvän hallinnon vastaisista menettelytavoista. [Kantelija] on yksilöinyt kaksi ajankohtaa (29.5.2017 ja 10.7.2017), jolloin on lähettänyt asiointilomakkeen

johtajalle, mutta johtaja ei ole asiointilomakkeisiin reagoinut. [Kantelija] on kertomansa mukaan pyytänyt johtajaa keskustelemaan kanssaan 29.5.2017 lähettämällään asiointilomakkeella, koska on katsonut, että vankilassa on tehty useita vankien oloja huonontavia päätöksiä. [Kantelija] on kertomansa mukaan tuonut asiointilomakkeessa esiin näkemyksensä, jonka mukaan johtajan tulisi seisoa tekemiensä päätösten takana ja kyetä päätökset perustelevaan. [Kantelija] on pyytänyt Eduskunnan oikeusasiamieheltä kannanottoa siihen, tulisiko vankilan johtajan asiallisen pyynnön saatuaan tultava tapaamaan vankia.

[Kantelija] on kantelukirjeessään kertonut myös, että hän on heinäkuussa (mahdollisesti 10.7.2017) lähettänyt johtajalle kysymyksen (oletettavasti asiointilomakkeella) tiedustellakseen, mihin toimenpiteisiin Turun vankila aikoo ryhtyä sellien suihkujen suhteen. Johtaja ei ole [kantelijan] kertoman mukaan reagoinut hänen tiedusteluunsa millään tavalla. [Kantelijan] näkemyksen mukaan olisi helpompaa ja järkevämpää, että johtaja tulisi henkilökohtaisesti vastaamaan hänen esittämänsä kritiikkiin sen sijaan, että johtaja perustelee päätöksiään Eduskunnan oikeusasiamiehelle. [Kantelija] on pyytänyt Eduskunnan oikeusasiamieheltä kannanottoa siihen, tulisiko vankilan johtajan pyydetessä perustella tarkemmin tekemiään päätöksiä ja onko [kantelijan] mainitsemissa kahdessa tilanteessa toimittu asianmukaisesti.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian selvitys- ja lausuntopyyntöissä on todettu, että laillisuusvalvoja on kannanotoissaan katsonut, että vangin asialliseen yhteydenottoon tulee aina vastata. Vankiloissa asiointilomakkeiden välityksellä tapahtuva yhteydenpito on korostunut ja laillisuusvalvoja on ratkaisuisaan todennut, että myös suullisesti annettu vastaus kirjalliseen yhteydenottoon on riittävä, varsinkin tilanteissa, joissa viestin lähettänyt vanki ei erityisesti pyydä kirjallista vastausta. Edellä todettua suullisesta vastaamisesta ei kuitenkaan voida soveltaa omaisuuden hallussapitoon liittyviin vankien tiedusteluihin.

Turun vankilan vangeilta tulleissa kanteluissa arvostellaan aika ajoin asiointilomakkeilla tehtyihin tiedusteluihin vastaamatta jättämistä erityisesti vastaanotto-osaston osalta. Vankilalle laillisuusvalvojan taholta tehtyjen selvityspyyntöjen yksilöimisen kannalta on ongelmallista, että varsin usein ajankohdat asiointilomakkeiden lähettämiseksi puuttuvat kokonaan tai ovat liian epämääräisiä enemmälti tutkittaviksi.

Aluekeskus hankkii Turun vankilan selvityksen, antaa asiassa lausuntonsa ja palauttaa asiakirjat Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on pyytänyt Turun vankilaa kiinnittämään selvityksessään ja aluekeskusta lausunnossaan huomiota erityisesti kantelijan kirjeessään esittämään vankilan johtajan tapaamisesta ja tiedusteluihin vastaamatta jättämisestä.”

Turun vankilan johtaja on todennut selvityksessään, että Turun vankilan käytössä olevassa asiointilomakkeessa todetaan, että "vankilan johtajalle lomake on syytä osoittaa vain erityistapauksissa. Esimerkiksi haltuunanto-, perhetapaamis-, poistumislupa- ja sijoitteluasioita koskeviin kysymyksiin vastaavat niitä hoitavat virkamiehet, ei johtaja". Asian taustalla on se, että lähes poikkeuksetta vankien asiointilomakkeissa oleviin kysymyksiin ja tiedusteluihin oikea virkamies vastaamaan ja asiaa selvittämään on joku muu kuin vankilan johtaja, mutta vankilakulttuurissa on edelleen tavanomaista osoittaa kyselyt suoraan johtajalle. Tämä ei johtajan näkemyksen mukaan ole tarkoituksenmukaista ja ainoastaan hidastaa asian selvittämistä. Asiointilomakkeessa todetaan myös, että asiointilomakkeen asiakohdassa on selkeästi mainittava, mistä asiasta on kysymys. Mikäli näin ei ole tehty, asiointilomake palautetaan vangille tarkentavia tietoja varten, tai tarkennusta asiointilomakkeen sisältöön pyydetään suullisesti.

Johtaja on todennut selvityksessään myös, että hän vastaa vangille kirjallisesti, mikäli kyseessä on selkeästi vastattavissa oleva ja johtajan toimivaltaan kuuluva asia. Muissa tilanteissa johtaja kertomansa mukaan ohjaa asiointilomakkeen virkamiehelle, jolle asian katsoo asiointilomakkeen sisällön perusteella kuuluvan. Useimmiten johtajalle osoitetut asiointilomakkeet ovat sellaisia, jotka hän asiointilomakkeen sisällön perusteella siirtää asiointilomakkeen lähettäneen vangin rikosseuraamusesimiehen hoidettavaksi. Asian luonteesta riippuen rikosseuraamusesimiehet vastaavat tiedusteluihin joko keskustelemalla vangin kanssa tai kirjallisesti. Kaikkiin asiointilomakkeisiin reagoidaan.

Johtaja on kertonut lopuksi, että tapauksissa, joissa hän vastaa vangille itse, ottaa hän vastauksesta kopion itselleen. Johtaja on kertomansa mukaan vastannut kesän aikana yhteen [kantelijan] tiedusteluun (3.7.2017). Kopio vastauksesta on selvityksen liitteenä ja siitä käy ilmi, että johtaja on vastannut [kantelijalle] seuraavalla tavalla: 'Henkilökuntavajaustenvuoksi ulkoilu on jouduttu perumaan viimeisen viikon aikana ikävä kyllä 2 kertaa. Peruutuksia pyritään välttämään mahdollisuuksien mukaan.' Kahdesta muusta [kantelijan] mainitsemasta asiointilomakkeesta johtaja ei kertomansa mukaan ole tietoinen tai ei ainakaan niitä muista. Jos [kantelijan] mainitsemassa 29.5 päivättyssä lomakkeessa on pyydetty asiaa tarkemmin selvittämättä keskustelemaan hänen kanssaan, johtaja on todennäköisesti siirtänyt asian ko. osaston rikosseuraamusesimiehen hoidettavaksi. Sama voi koskea 10.7 päivättyä lomaketta, mikäli asiointilomake on ollut sisällöltään sellainen, että rikosseuraamusesimies on voinut hoitaa asian.

Johtaja on kertonut keskustelleensa [kantelijan] asuinostaston rikosseuraamusesimiehen kanssa. Rikosseuraamusesimies muistaa vastanneensa kesän 2017 aikana erilaisiin [kantelijan] tiedusteluihin suullisesti ja kirjallisesti. Lisäksi rikosseuraamusesimies muistaa vastanneensa [kantelijan] johtajalle osoittamiin tiedusteluihin. Rikosseuraamusesimies ei ole kuitenkaan ottanut vastauksistaan kopioita eikä enää tarkkaan muistanut kaikkien [kantelijan] esittämien kysymysten sisältöä eikä sitä, mitä on [kantelijalle] vastannut."

Lausuntonaan Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus totesi seuraavan:

"Hallintolain 2 luvun 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Aluekeskus toteaa, että vangin asialliseen yhteydenottoon tulee aina vastata. Vankiloissa asiointilomakkeiden välityksellä tapahtuva yhteydenpito on korostunut yhteydenpidon muoto. Turun vankilan johtajalta saadun selvityksen mukaan johtaja on kesän 2017 aikana vastannut [kantelijan] yhteen asiointilomakkeeseen. Kahdesta muusta [kantelijan] mainitsemasta asiointilomakkeesta johtaja ei kertomansa mukaan ole tietoinen tai ei ainakaan niitä muista. Johtaja on kertonut todennäköisesti siirtäneensä 29.5.2017 asiointilomakkeessa esitetyn asian [kantelijan] asuttaman osaston rikosseuraamusesimiehen hoidettavaksi. Sama voi johtajan kertoman mukaan koskea 10.7.2017 päivättyä lomaketta, mikäli asiointilomake on ollut sisällöltään sellainen, että rikosseuraamusesimies on asian voinut hoitaa. Rikosseuraamusesimies muistaa kertomansa mukaan kesän aikana vastanneensa [kantelijan] johtajalle esittämiin tiedusteluihin, muttei ole dokumentoinut vastauksiaan, minkä vuoksi aluekeskuksen on jälkikäteen lähes mahdoton selvittää, kuka niihin on vastannut ja mitä niihin on vastattu. Saadun selvityksen mukaan kaikkiin asiointilomakkeisiin vastataan.

Aluekeskus toteaa, että [kantelija] ei ole kantelukirjeessään väittänyt, ettei olisi lainkaan saanut vastauksia asiointilomakkeissa esittämäänsä. Sen sijaan [kantelija] on kertonut, ettei johtaja ole 29.5.2017 lähetetyn asiointilomakkeen johdosta tullut tapaamaan [kantelijaa] ja ettei johtaja ole reagoinut mahdollisesti 10.7.2017 lähetettyyn asiointilomakkeeseen. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan viranomaisen velvollisuus vastata vangin tiedusteluihin ei aseta sellaista ehdotonta velvollisuutta, jonka mukaan juuri tietyn virkamiehen (tässä tapauksessa johtajan) tulisi hänelle osoitettuun asiointilomakkeeseen vastata. Kuten Turun vankilan johtaja on selvityksessään todennut, käytännössä asiointilomakkeeseen osaa usein vastata paremmin vankien kanssa päivittäin työskentelevät virkamiehet kuin johtaja. Tästä syystä Turun vankilan kantelussa yksilöityinä ajankohtina käytössä olleessa asiointilomakkeessa on ohjeistettu vankeja siten, että asiointilomake tulisi osoittaa vankilan johtajalle vain erityistapauksissa. Toisaalta asiointilomakkeen kohdassa 'asia – kaavake osoitetaan' ei ole osoitettu virkamiestä, jolle asiointilomake tulisi osoittaa sen tyyppisissä tiedusteluissa, joita [kantelija] on kertomansa mukaan johtajalle osoittamissaan asiointilomakkeissa esittänyt, jolloin vangille voi syntyä vaikutelma, että kyse on erityistapauksesta. Muiden kuin yleisempien asiaryhmien listaamista ei kuitenkaan voida pitää perusteltuna eikä kaikkia mahdollisia asiointiaiheita edes pystyttyä listaamaan.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on vastikään päivittänyt vankiloissa käytössä olevaa asiointilomaketta. Päivityksen yhteydessä asiointilomakkeeseen on lisätty maininta 'Voit tarvittaessa kysyä vankilan virkamieheltä, kuka mitäkin asiaa hoitaa.' Aluekeskuksen näkemyksen mukaan tämä

lisäys ohjaa vankia vielä aikaisempaa enemmän osoittamaan asiointilomakkeensa asiasta virkatehtävänänsä vastaavalle virkamiehelle. Lomakkeeseen on jätetty maininta, jonka mukaan asiointilomake tulisi osoittaa vankilan johtajalle vain erityistapauksissa. Asiointilomakkeeseen kirjattu ohjeistus ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö asiointilomaketta edelleen saisi osoittaa vankilan johtajalle eikä myöskään sitä, etteikö johtaja voisi asiointilomakkeisiin vastata. Pääsääntönä kuitenkin on, että asiointilomake osoitetaan johtajalle poikkeuksellisesti. Saadun selvityksen mukaan Turun vankilan johtaja on kesän 2017 aikana vastannutkin yhteen [kantelijan] tiedusteluun.

Kun arvioidaan [kantelijan] asiointilomakkeiden asiasisältöä siltä osin kuin hän on niiden sisältöä kantelussaan avannut, sekä asiointilomakkeessa mainittua ohjeistusta toimittaa asiointilomake johtajalle vain erityistapauksissa sekä Turun vankilan johtajan antaman selvityksen sisältöä, aluekeskuksella ei ole aihetta epäillä Turun vankilan johtajan menetelleen säännösten vastaisesti tai muutoinkaan virheellisesti, vaikka ei olekaan itse henkilökohtaisesti vastannut [kantelijan] 25.9.2017 ja 10.7.2017 hänelle osoittamiin asiointilomakkeisiin.

Siltä osin kuin [kantelija] on pyytänyt Eduskunnan oikeusasiamieheltä kannanottoa siihen, olisiko vankilan johtajan asiallisen pyynnön saatuaan tultava tapaamaan vankia, aluekeskus toteaa, että käytännössä, varsinkin Turun vankilan kokoisessa isossa suljetussa vankilassa, asiat pääsääntöisesti hoituvat nopeammin ja sujuvammin sellaisten virkamiesten kanssa, jotka asioita päivittäin ja virkatehtävänänsä hoitavat tai jotka tuntevat vangit hyvin. Tämä ei kuitenkaan voi tarkoittaa sitä, etteikö johtajan missään tilanteessa tulisi tavata vankia tämän pyynnöstä. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan olisi hyvä, jos vankilan johtaja mahdollisuuksiensa mukaan voisi ainakin ajoittain tavata vankeja ja keskustella heidän kanssaan myös henkilökohtaisesti. Näin Turun vankilassa aluekeskuksen uskomuksen mukaan toimitaankin.

Lopuksi todettakoon, että Turun vankilassa voisi olla perusteltua, mikäli näin ei jo tehdä, mahdollisuuksien mukaan pitää vankien informaatiotilaisuuksia, joissa vankien oloihin liittyviä muutoksia käytäisiin yhdessä läpi ja joissa vangeilla olisi mahdollisuus esittää esimerkiksi muutosten syihin ja seurauksiin liittyviä kysymyksiä.”

3 RATKAISU

3.1 Asiointilomakkeiden käyttö

Kuten selvitys- ja lausuntopyynnössäkkin jo todettiin, niin vankiloissa, erityisesti suljetuissa, asiointilomakkeiden välityksellä tapahtuva yhteydenpito ja kommunikointi on korostunut. Laillisuusvalvonnassa on katsottu, että myös suullisesti annettu vastaus kirjalliseen yhteydenottoon on riittävä tilanteissa, joissa viestin lähettänyt vanki ei erityisesti pyydä kirjallista vastausta.

Joidenkin kanteluiden yhteydessä on ollut havaittavissa, että jotkut vangit ovat halunneet pitäytyä yksinomaan asiointilomakkeiden tai muiden asiointikirjeiden välityksellä tapahtuvassa yhteydenpidossa saadakseen aina kirjallisen dokumentin, johon vedota viranomaisen kanssa asioidessaan. Nähdäkseni tällainen ”kirjallinen menettely” arkipäiväisissä asioissa on omiaan kangistamaan henkilökunnan ja vankien vuorovaikutusta ja vankiloiden lähityön tavoitteiden vastaisesti etäännyttämään näitä ryhmiä toisistaan.

Vankeuslaissa asteellista toimivaltaa laajennettiin ja kuten Turun vankilan johtajakin selvityksessään toteaa, oikea virkamies vankien asiointilomakkeissa oleviin kysymyksiin ja tiedusteluihin vastaamaan ja asiaa selvittämään on usein joku muu kuin vankilan johtaja. Tätä taustaa vasten pidän asiointilomakkeen sisällön toimivuuden kehittämiseksi tehtyjä muutoksia hyödyllisinä.

3.2 Johtajan puheille pääsy

Kantelijan kirjeessään kertoman perusteella hän oli ensimmäisessä asiointikirjeessään 29.5.2017 pyytänyt johtajaa keskustelemaan kanssaan. Toisessa asiointikirjeessään kantelija kertomansa mukaan tiedusteli, mihin toimenpiteisiin vankila aikoo ryhtyä vuoden alussa suljettujen sellikohtaisten suihkujen suhteen. Kantelija viittasi kantelukirjeessään tuolloin saapuneeseen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön vastaukseen, jossa kantelijan mukaan suihkujen suljettuna pitämistä tai avaamista koskeva päätöksenteko jätettiin pitkälti vankilan harkintaan.

Asiointikirjeiden sisällöstä käytettävissäni on ollut pelkästään kantelijan kirjeessään kertoma. Tiedossani on toisaalta, että kantelija on ollut aktiivinen kirjeessä kertomassaan sellikohtaisten suihkujen sulkemista koskevassa asiassa. Käsillä olleessa kantelussa yksilöityinä ajankohtina käytössä olleessa asiointilomakepohjassa oli ohjeistettu vankeja siten, että asiointilomake tulisi osoittaa vankilan johtajalle vain erityistapauksissa. Aluekeskuksen mukaan asiointilomakkeen kohdassa ”asia – kaavake osoitetaan” ei ollut osoitettu virkamiestä, jolle asiointilomake tulisi osoittaa sen tyyppisissä tiedusteluissa, joita kantelija oli kertomansa mukaan johtajalle osoittamissaan asiointilomakkeissa esittänyt. Aluekeskuksen tulkinnan mukaan vangille oli voinut syntyä vaikutelma, että kyse oli erityistapauksesta.

Johtaja totesi selvityksessään, että hän vastaa vangille kirjallisesti, mikäli kyseessä on selkeästi vastattavissa oleva ja johtajan toimivaltaan kuuluva asia. Käsitykseni mukaan kantelijan kertomien asioiden, ottamatta enemmälti kantaa asiointilomakkeiden oletettuun sisältöön, joita ei selvityksessä ja lausunnossa kuitenkaan ollut kyseenalaistettu, osalta ei voi olla epäselvää, etteikö kantelija ole nimenomaan pyytänyt saada keskustella vankilan johtajan kanssa.

Aluekeskus ei ole lausunnossaan pyrkinyt avaamaan tai pohtimaan, mitä tarkoitetaan sillä, että asiointilomake osoitetaan johtajalle vain ”erityistapauksissa” tai ”poikkeuksellisesti”. Aluekeskus totesi, ettei sillä ole aihetta epäillä Turun vankilan johtajan menetelleen säännösten vastaisesti tai muutoinkaan virheellisesti, vaikka hän ei olekaan itse henkilökohtaisesti vastannut kantelijan 25.9.2017 ja 10.7.2017 hänelle osoittamiin asiointilomakkeisiin. Voin yhtyä tähän aluekeskuksen näkemykseen. Tältä osin sääntely ei ole nimenomaista, vaan on johdettavissa lähinnä hallintolain 2 luvun hyvän hallinnon periaatteista. Viranomaisella on harkintavaltaa noudatettavan menettelytavan valinnassa.

Vankilatyön luontainen piirre on vankien ja vankilahenkilökunnan välinen sosiaalinen vuorovaikutus. Lähtökohtaisesti vuorovaikutus, niin suullinen kuin asiointilomakkeiden välityksin hoidettava, tapahtuu erityisesti vartijoiden ja rikosseuraamusesimiesten toimesta, ei johtajan. Kuitenkin joissain tilanteissa vangilla voi olla perusteltu syy päästä puhumaan vankilan johtajalle suoraan tai kirjoittaa vankilan asioista suoraan johtajalle. Kuten todettu, viranomaisella on sinänsä harkintavaltaa noudatettavan menettelytavan valinnassa. Vankilatyön yksilön oikeuksiin puuttuvan ja sosiaalisen luonteen huomioiden harkintavaltaa tulee käyttää vakaasti harkiten. Vangin oikeusturvan kannalta on kyse siitä, millä tavoin vangin tulisi menetellä voidakseen tavata tai päästäkseen vankilan johtajan puheille. Nyt käsillä olevassa asiassa pidän tätä olennaisimpana kysymyksenä. Tässä suhteessa minulle annetut selvitykset eivät kuitenkaan ole kovin valaisevia.

Siltä osin kuin aluekeskuksen lausunnossa todettiin, että varsinkin Turun vankilan kokoisessa isossa suljetussa vankilassa asiat pääsääntöisesti hoituvat nopeammin ja sujuvammin sellaisten virkamiesten kanssa, jotka asioita päivittäin ja virkatehtävinään hoitavat tai jotka tuntevat vangit hyvin, totean seuraavan. Muun muassa tarkastushavaintojen pohjalta

tiedossani on, että kokoluokaltaan Turun vankilaan rinnastettavissa isoissa suljetuissa vankiloissa johtajat ovat vankien sitä pyytäessä ottaneet ja ottavat edelleen vankeja vastaan tai käyvät heitä osastolla tapaamassa.

Laitostarkastusten yhteydessä saatujen tietojen perusteella johtajien menettelytavat vankien vastaanottamisessa ja kuulemisessa vaihtelevat varsin paljon laitoksittain. Pidän huolestuttavana menettelyä, jossa vangin pääsy vankilan johtajan puheille kategorisesti pyritään estämään vetoamalla esimerkiksi asian laatuun tai tehtävien delegointiin varsinkin, jos vanki on erityisesti pyytänyt päästä johtajaa tapaamaan.

Seuraavassa esitän keskeisinä pitämiäni perusteita vankilan johtajan ja vangin tapaamiselle.

3.2.1 CPT:n kannanotto

Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) totesi edellisestä käynnistään Suomeen 22.9.–2.10.2014 laaditussa raportissaan vankiloiden sisäisistä valitusmekanismeista muun muassa seuraavan.

90. Tarkastetuissa vankiloissa ei näyttänyt olevan käytössä muodollista sisäistä valitusmenettelyä eivätkä vangit saaneet asianmukaista tietoa siitä, kuinka valittaa laitoksen johtajalle. Valituslaatikoita ei ollut eikä sisäisiä valituksia kirjattu tai seurattu järjestelmällisesti. CPT suosittelee, että Suomen viranomaiset tarkastelevat vankiloissa noudatettavia sisäisiä valitusmenettelyjä edellä olevien huomautusten pohjalta. Vankien tulisi pystyä tekemään kirjallisia valituksia kaikkina aikoina ja jättämään ne kussakin asuinyksikössä olevaan lukittuun valituslaatikkoon. Kaikki kirjalliset valitukset tulisi rekisteröidä keskitetysti vankilassa ennen niiden ohjaamista tiettyyn palveluun käsittelyä varten. Kaikissa tapauksissa sisäiset valitukset tulisi käsitellä nopeasti (niin että mahdollisille viivästyksille annetaan perusteltu kirjallinen selitys) ja vangeille tulisi ilmoittaa selkeästi määritellyn ajan sisällä, mihin toimenpiteisiin heidän valituksensa johdosta on ryhdytty tai mistä syystä valitusta ei katsota aiheelliseksi. Lisäksi erityyppisistä sisäisistä valituksista tulisi koota tilastoja, joista selviää, miten tyytymättömyyden aiheita on käsitelty vankilassa.

Monet valtuuskunnan haastattelemat vangit eivät tienneet, oliko heillä mahdollisuus valittaa vankilan johtajan tekemistä päätöksistä. Komitea haluaisi saada tästä asiasta selvityksen Suomen viranomaisilta.

Rikosseuraamuslaitos antoi komitealle selvityksensä, jota en tässä yhteydessä katso tarpeelliseksi käydä tarkemmin läpi. Sen sijaan totean olevan vankien kohtelun ja johtajan välittömän tiedonsaannin kannalta ensisijaisen tärkeää, että vangeilta ei evätä mahdollisuutta päästä tapaamaan vankilan johtajaa henkilökohtaisesti. Tätä tapaamista hakiessaan vangilla tulee olla mahdollisuus esittää asiansa johtajalle luottamuksellisesti ja varsinkin kirjalliset valitukset tulisi CPT:n esittämän mukaisesti rekisteröidä tai muuten dokumentoida. Nyt käsillä olleeseen kanteluun saatujen selvitysten perusteella asiointikirjeiden dokumentointi on ollut jokseenkin sattumanvaraista tai sitä ei ole ainakaan rikosseuraamusesimiesten toimesta tehty lainkaan.

3.2.2 Lähityön kehittäminen

Tietojeni mukaan vankiloissa on käynnistetty valtakunnallisesti lähityöhanke. Lähityöhankkeen keskeisiä tavoitteita ovat muun muassa henkilökunnan ja vankien välisen vuorovaikutuksen lisääminen ja kehittäminen sekä henkilökunnan keskinäisen vuorovaikutuksen lisääminen ja kehittäminen. Näkemykseni mukaan vuorovaikutuksen lisääminen rikosseuraamusalalla vankiloissa tapahtuvassa lähityössä on tärkeää hierarkian kaikilla tasoilla. Tämän takia pidän vankilan johtajan esimerkkiä lähityön toteuttamisessa yksikkönsä päällikkönä erittäin tärkeänä.

On mielestäni lähityöhankkeen hengen mukaista, että vankilan johtaja ottaa vankeja vastaan heidän sitä erityisesti pyytäessään. Käsitykseni mukaan virkatehtävien delegointi ja virkatyön tekniseen kehittämiseen liittyvien toimenpiteiden (esimerkiksi asiointilomakkeen rakenteen suhteen) ei pidä vaikuttaa niin, että vankilan johtajalla ei olisi tarvetta tai hän ei voisi, sitä erityisesti pyydettäessä, tavata työnsä tärkeintä kohdetta, vankia.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni käsitykset Turun vankilan johtajan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Lähetän kopion päätöksestä tiedoksi myös Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukseen ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön.